

RED STAR en MAS Antwerpen

16 oktober 2025

De brug ligt open ... Zoals de Kwaremont van Gerard Vermeersch

Geen trip van Neos Damme, of er is wat te beleven. Wie zou daar niet blij om zijn? Een file min of meer, dat raak je gewend. Wat regen, daar zijn we al jaren aan gewoon. Een platte tube of een fietsaccu die het laat afweten? Dat wordt in een handomdraai gefikst. Maar na een wandeling van 20 minuten voor een open brug staan die al een tijdje defect is en wacht op wisselstukken, én aan de overkant je restaurant zien liggen, dat is heel andere koek. Wat nu? We vragen een vriendelijke werkman in de omgeving hoe we nu aan de overkant van het Houtdok kunnen komen. Zoals Gerard Vermeersch zou het antwoord van die vriendelijke man kunnen geweest zijn: ***“dat goa nie goan eeh menijirre, de Kwaremont, pardon, de Mexicobrug legt open.”*** “Hoe we dan aan de overkant kunnen komen?” was natuurlijk onze volgende vraag. Gespannen stonden we te wachten op zijn verlossend antwoord. Voorzitter John zou de woorden uit zijn mond getrokken hebben dat dit een fluitje van een cent zou zijn. Maar wat die brave man heeft geantwoord?

Wel, dat vertel ik verder in dit verhaal. Even geduld hebben beste lezer. Eerst terug naar het begin van onze dagtrip naar Antwerpen. Het was maar een uurtje rijden in de richting van het ochtendgloren in het oosten, om de “parking” te verlaten en Antwerpen binnen te rijden. Je weet, alles buiten Antwerpen is voor de sinjoren alleen maar “parking”. Bon, bijna hadden we de “parking” verlaten, maar dat zou te mooi geweest zijn. File door een ongeval net voor de Kennedy-tunnel. Kenjedia-tunnel toch nog? Want er liggen al wat tunnels rond Antwerpen. Antwerpen zit daardoor ook met een tunnelvisie. Ze denken dat ze het licht aan het einde van de tunnel al zien, nog voor ze in de tunnel zijn. Er zijn: de Liefkenshoektunnel, Craeybeckstunnel, Waaslandtunnel, voetgangerstunnel, Beverentunnel. Dit zijn de bekendste, en straks nog een tunnel voor Oosterweel. Toegegeven, het zijn knappe staaltjes van techniek. En gebouwd met Vlaams geld. Dat hebben ze goed voor mekaar gekregen.

RED STAR

Het verkeer bleef toch nog vlot. Stapvoets, noemt men dit. Maar: al eens een auto of autocar zien “stappen” met de voeten? Nou ja, wat is in een woord. Ondanks de file, traag verkeer en verkeerslichten waren we toch nog een half uurtje te vroeg aan het Red Star museum.

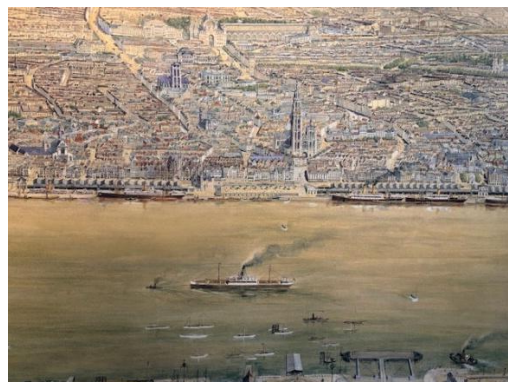
Bijgevolg: wachten maar. En is wachten in een mensenleven nu niet de bezigheid waar we de meeste tijd aan besteden? Het neigde even naar wat gemiezer, maar men opende de poort van het Red Star-gebouw al even voor 10 uur open.

Voorzitter John zorgde voor de formaliteiten. Eenieder kon daarna op eigen tempo de expo doorlopen. Die jongste volksverhuizing naar Amerika via o.m. de Red Starlijn in Antwerpen, dat is op zich nog niet zo heel lang geleden. De eerste volksverhuizing volgde op de "ontdekking" van Amerika en de rush naar goud en rijkdom. De jongste immigratie liep voornamelijk tussen 1860 en 1914. 52 miljoen (!) Europeanen lieten Europa achter omwille van armoede, vervolging, ... maar ook gewoon door het aantrekkelijke om er zaken te gaan doen en geld te verdienen. Niet alleen via Antwerpen. De eerste WO deed de emigratie vanuit Antwerpen en Europa stoppen. De Red Star Line zelf begon in 1872 en ging daarna in 1934 failliet. De WO I en de crisis begin de jaren 30 was er teveel aan geweest.

In de oorspronkelijke gebouwen van de Red Star Line opende stad Antwerpen in 2013 de bijzonder interessante expo over de emigratie naar Amerika. Met een rijke schat aan getuigenissen, voorwerpen, kaarten, affiches, documenten, video's, en modelschepen. Je moet het over je laten komen als een totaal belevenis. Ga je even mee? Ter plaatse deden wij het zonder gids; NEOS nationaal had dit niet voorzien, hoewel het beter zou geweest zijn met gids. Dan krijg je mondeling de uitleg en verhalen die niet op de info staat bij de voorwerpen.

Beeld je even samen met mij in: Ik woon in Polen of Rusland, ben jood of een arme boer en ik kan voor mijn vrouw en kinderen niet meer genoeg doen om hen uit de miserie te halen. Als jood wordt ons leven daarenboven bijzonder lastig gemaakt. Voor gewone mensen zoals wij, die in die tijd al lang niet meer als mensen werden gezien of behandeld, is het niet meer mogelijk de eindjes van vee of akkerbouw aan mekaar te knopen. Mijn kinderen zijn ziek of ondervoed. Ik werk me te pletter voor tweemaal niets. De oogst is te mager of gaat kapot. We gaan creveren als we hieraan niets zouden doen.

Ik besluit wanhopig om op avontuur te gaan naar Amerika; eerst alleen of al samen met mijn gezin. We laten alles achter. Maanden ben ik onderweg te voet of illegaal met de trein. Ik heb geen pas. Grenzen steek ik over langs sluikroutes. Onderweg worden we soms geholpen door liefdadigheid, of ook niet. We trekken ons plan. Met povere bagage. Alles hebben we verkocht of achter gelaten. Tegen beter in blijf ik mijn zieke vrouw of dochter meentrekken. Tot ik eindelijk in Antwerpen ben en met mijn laatste geld tickets kan bemachtigen. De maatschappij moet ons in opdracht van Amerika, voor de reis al ontsmetten en de kledij chemisch reinigen. Controle is er op cholera, tyfus, trachoom, ...

DE AANKOMST IN AMERIKA

L'ARRIVÉE EN AMÉRIQUE | ARRIVAL IN AMERICA

★ Het cruciale moment van de reis is de aankomst in de Verenigde Staten of Canada. Iedereen heeft een lange weg afgelegd, het einde is in zicht. Voor de derdeklasse-passagiers volgt nog een laatste controle, de belangrijkste van de hele reis. Wie niet in staat is om te werken, of gewaarsigd zou kunnen zijn voor de samenleving, komt het land niet in.

Het grootste immigratiestation ligt op Ellis Island in New York, de belangrijkste aankomsthaven. Tussen 1892 en 1954 passeren er ongeveer 12 miljoen immigranten uit de hele wereld. Een passage duurt zo'n twee tot vijf uur. De controle is bijzonder grondig. De immigrant geeft zijn naam en beroep op, aan de horewerheid leidt die hij op zak heeft. Er is ook een uitgebreid medisch onderzoek.

De overheid weigert uiteindelijk zo'n twee procent van de immigranten. De reden is dat het naar Amerika heeft gebracht, moet ook de terugtocht naar Europa voor haar rekening nemen.

★ Le moment crucial du voyage est l'arrivée aux États-Unis ou au Canada. Pour chacun, le pèlerinage a été long. L'arrivée est enfin en vue. Les passagers de troisième classe ont cependant encore un dernier contrôle à passer – le plus important de tout le voyage. Ceux qui ne sont pas en état de travailler ou qui pourraient représenter un danger pour la société n'entreront pas dans le pays.

Le plus grand bureau d'immigration se trouve sur Ellis Island à New York, principal port d'arrivée. Entre 1892 et 1954, près de 12 millions d'immigrants venus du monde entier y passeront. Le séjour dans ce centre d'immigration dure en moyenne de deux à cinq heures. Le contrôle est particulièrement rigoureux. L'immigrant doit donner son nom, sa profession, et déclarer la quantité d'argent qu'il a sur lui. Il subit également un examen médical approfondi.

Au final, les autorités refusent environ deux pour cent des immigrants. La compagnie maritime qui les a amenés jusqu'en Amérique doit prendre en charge leur voyage de retour en Europe.

★ Arrival in the United States or Canada is the crucial moment of the journey. Everyone has come a long way, and the end is now in sight. Third-class passengers have to undergo one final check – the most important of all. Anyone deemed unfit for work or a potential danger to society will be refused entry.

The largest immigration post is located on Ellis Island in New York, the main port of entry. Between 1892 and 1954, some 12 million immigrants from all over the world pass through it – a process taking between two and five hours. The controls are extremely thorough. Immigrants have to state their name and occupation and how much money they have with them. There is a comprehensive medical examination too.

The authorities ultimately turn away around two percent of the immigrants. The shipping company that brought them to America then has to return them to Europe at its own expense.

OP ELLIS ISLAND

Niet iedereen mag de Verenigde Staten binnen. In 1892 wordt immigratie uit China verboden. Verder zijn alleen immigranten toegelaten die in staat zijn om te werken. Immigranten moeten ook een goed medisch verslag van een arts meebrengen met een beperking, maar ook een afkeuring van de Amerikaanse overheid. Immigranten moeten ook een goedgekeurd visum, paspoort, geld en een reisplan hebben.

Zolang er is niet voldoende, mogen er niet in het land. Immigranten moeten eerst naar Ellis Island voor administratieve en medische controles.

Zijn het proces wordt apart genomen. De mensen worden in kleine groepen ondergebracht, en worden naar de Board of Special Inquiry. De Board kan uiteindelijk de reis vergoed. Er is een goede mogelijkheid voor de immigratie te worden geweigerd, en mensen die wachten op een besluit. Zeilen gaan naar het hospital. De kosten van de reis worden betaald.

We verder nog meer, kan op Ellis Island worden geweigerd. Er is ook een mogelijkheid.

In 1905 gebouwd de Immigration Station, in de Compagnie van de Verenigde Staten. Het is een van de grootste immigratiecentra. Immigranten worden daar opgevangen en worden naar het land geleid. Immigranten worden geweigerd, wanneer de de Verenigde Staten niet kunnen worden binnengedragen.

Aan boord van het schip is het soms een hel voor wie op de volksdekken zit. Niet te vreten eten, ziektes, honger, ... niets wordt ons gespaard. In Amerika worden we andermaal gecontroleerd op ziekte of algemene gesteldheid. Mijn vrouw of dochter mag misschien het land niet binnen en moet terug naar Europa. Wat een dilemma voor mij. En we spreken niet van diegenen die het niet halen. Die Antwerpen niet halen, die Amerika niet halen, of die in Amerika dan nog worden uitgebuit.

Gelukkig zijn er heel veel die na een massa miserie een nieuw leven kunnen opbouwen. Het waren niet alleen "armoezaaiers" die naar Amerika trokken. Ook mensen uit de betere of uit de middenklasse wilden hun geluk proeven. Neem nu bijvoorbeeld Doomkerke in West-Vlaanderen bij Ruiselede. De helft (en dat zijn er honderden) van de bevolking van Doomkerke vertrekt tijdens de laatste 20 jaar van de 19e eeuw naar Amerika. Café New York in Doomkerke was agent voor de Red Star Line. Die café New York bestaat trouwens nog steeds.

Toen ik aan kwam in New York op Ellis eiland, werden we opnieuw ontsmet en ontvlooid en ontluisd. Waren we gezond en sterk genoeg? We moesten onder speciale douches en onze kledij werd onder handen genomen tegen luizen e.a. We waren bij de gelukkigen die door mochten. Anderen werden bijna gek toen ze werden geweigerd of gescheiden. Waar moesten die naar toe? Ik had het geluk naar het binnenland te kunnen trekken om opnieuw te boeren. Anderen kwamen in goed betaalde of slecht betaalde fabriekjobs terecht. Miljoenen immigranten komen in Amerika terecht tussen 1892 en 1954. Het is voor de meerderheid een goede zaak geweest. Voor een minderheid werd het ontgoocheling of een retour naar Europa.

Het is rond deze en andere verhalen dat de expo is opgebouwd. Je wordt er terug gekatapulteerd naar die periode en je ondergaat de zoektocht, de krachtinspanningen, de miserie, het lijden, de wanhoop, de angst, de vreugde, het succes van al die mensen. Je voelt de drukte in de haven en de bruisende straten van Antwerpen. Je kijkt je ogen uit op de blitse theaters en chique hotels, maar ook de louche achterbuurten. Je gaat gebukt onder de zoektocht naar eten, drinken en een bed. De bel van de tram rinkelt voortdurend om mensen te waarschuwen. Als vreemdeling word je ook argwanend bekeken door de Antwerpenaars.

LUNCH

Plots besef je: de expotijd is voorbij, terug met de voeten op de grond; de lunch wacht. Wie er nog toe komt, kon ook de hoge toren op, te voet of met de lift, om Antwerpen en haven te bekijken. Tijd voor een groepsfoto buiten en een “wandeling naar het restaurant. De organisatie van de trip ligt in handen van NEOS nationaal. Vreemd dat die voorziet dat na bezoek aan Red Star, senioren 20 minuten moeten wandelen naar het restaurant aan de hand van onduidelijke kaartjes die voorzien worden. Met de route van Google Maps lukt het dan wel om de tocht aan te vatten. Toch even uit koers en 5 minuten extra omweg gemaakt.

Tot we op 150 meter, aan de overkant van het Houtdok, ons restaurant zien liggen. Eindelijk. Het Kerkschip. Echt een schip van een katholiek initiatief met een kapel en restaurant. Met aalmoezenier en onthaal van schippers en scheepslui. Maar we kunnen er niet bij. De beide brugdekken staan uitdagend omhoog met ons te lachen. Wat nu?

We zijn terug bij onze vriendelijke werkman die we vroegen hoe we nu bij het Kerkschip-restaurant konden komen. Je hoort het hem al zeggen: *“Zwemmen is wellicht geen optie. Springen ook niet. Je kan langs een andere weg van bijna 3 kilometer terug wandelen.”* Voor onze groep geen sprake van natuurlijk. Onze senioren waren moe en hongerig. En wellicht ook dorstig. Enkelen zijn ook al iets minder mobiel en zagen een nieuwe wandeling zeker niet

meer zitten. Had NEOS nationaal dat nu echt niet kunnen weten dat die brug sinds geruime tijd defect is?? En een restaurant dat zo ver ligt. Zaak niet verkend op voorhand? Wij stonden daar te blinken en ten einde raad. Wat nu?

Voorzitter John was er het hart van in. Kom dat tegen als voorzitter dat je daar geen kant op kan met een groep kranige senioren waar je als voorzitter het beste voor wil aanbieden. Gelukkig was er veel begrip bij de deelnemers. John voelde dat hij een gebaar moest doen om de dat geleden ongemak wat te herstellen. Straks na het bezoek aan het MAS mocht iedereen iets eten en drinken ter waarde van 15 euro. Het vooruitzicht alleen al deed wonderen. Iedereen kon dit goed waarderen en er nu al van genieten. Hoe zou je zelf zijn!

De oplossing lag voor de hand. Voorzitter John belde naar de chauffeur die ergens op een autocarparking stond. (Wat dacht je? Ook binnen Antwerpen zijn er parkings!) De chauffeur was onmiddellijk bereid om ons te depanneren. Na een kwartier konden we opstappen, even uitrusten in de autocar, en daarna in het Kerschip genieten van een echt overheerlijke lunch met aperitief. Oef. Voor alle zekerheid gevraagd aan de chauffeur om in de omgeving te blijven om ons na de lunch naar het MAS te brengen. Het interieur zelf van het Kerschip was een expo op zich: zeer typisch en mooi. Alles ademt er "schip" en religie. En wat dacht je van de aanwerving van de nieuwe, fiere kapitein René. Geef toe, René (Ronanus) zou dat schitterend doen.

MAS

Een korte autocarrit naar het MAS. Tijdens de heenreis naar Antwerpen had Will al heel wat info over het MAS gebracht, zodat iedereen goed voorbereid aan het bezoek kon beginnen. Die info en zelfs wat uitgebreider wordt als bijlage bij dit verslag gevoegd voor wie meer wil weten over het MAS. Ook hier was geen gids voorzien omdat die niet meer beschikbaar waren. Iedereen moest bijgevolg naar eigen inzicht het MAS verkennen. Je vind er zeer rijke en boeiende expo's op de verschillende verdiepingen. Eerst naar eigen voorkeur met de roltrappen naar het dakterras om rondom stad, haven en regio te bekijken. En dan op je gemak afdalen per verdieping. Je doet het wellicht ook best alleen en op eigen ritme. Ik kan het iedereen aanraden. Er zijn 5 permanente expo's. **Antwerpen in de oorlog. Eten door de eeuwen heen. Kunst uit Pre-Columbiaanse periode. Vracht in Antwerpen. Een thuis: wat is dit?** ... Ook hier moet je het laten over je komen en je laten meenemen naar andere tijden en plaatsen. En af en toe letterlijk stil staan en een worden met wat je ziet en leest.

In de late middeleeuwen was Brugge de belangrijkste handelsstad in Noordwest-Europa. Ook de Hanze, een Duits samenwerkingsverband van handelssteden, had er een kantoor. Maar de Brugse haven verzandde geleidelijk aan en Antwerpen werd beter toegankelijk vanuit de zee. Dat kwam omdat de loop van de Schelde zich stilaan verlegde.

VANUIT ZEE DE SCHELDE OP

Antwerpen bloeide dankzij het monopolie op de opslag van onder meer zout, Engelse wol en aluinsteen, die werd gebruikt bij het kleuren van textiel. Ook hout was een belangrijk invoerproduct. Voor de bouw van kerken, schepen en (pak)huizen was men afhankelijk van de houtinvoer uit de Baltische staten, Finland en Rusland. Dat kwam omdat de meeste West-Europese oerbossen inmiddels verdwenen waren.

Gelijkvloers of in de omgeving had je tijd achteraf om iets te eten en drinken op kosten van NEOS Damme. Ook hier zat de sfeer er in. En opvallend, doorheen de dag komt iedereen wel eens in contact met alle anderen. Zo kennen we NEOS Damme. Iedereen is er thuis en wordt opgenomen in de groep.

Een voorspoedige autocarrit met een vlotte chauffeur brengt ons tegen halfacht terug aan de bibliotheek in Sijsele. Met een dankwoord van de voorzitter. Rustig in de zetel thuis zal deugd doen. De avond is altijd goed als ook de dag goed is geweest. De voorzitter heeft wel een wijze conclusie genomen. Voortaan zal geen initiatief nog genomen worden dat we niet zelf op voorhand hebben verkend. Geen tegenslagen meer die kunnen vermeden worden.

Tekst: W. V.

Bron: Internet, Wikipedia en websites van Stad Antwerpen, Red Star en MAS.

Foto's: Will, Bernadette, Guido en Rene. Mogelijk ook nog van anderen.

Aparte bijlage:

Info over het MAS

Toemaatje:

Enkele interessante vragen en antwoorden uit de zoektocht in de Red Star expo.

*Welke stoffen gebruikte men om de migranten te ontsmetten? Die bleken vooral effectief tegen luizen. **Benzeen en azijn***

*De rederij moest voor de passagiers uit de derde klasse een wettelijk vastgelegde hoeveelheid voedsel voorzien. Waaruit bestond dit voedselpakket voor een week in 1876? **2,5 kilo aardappelen, 500 gr spek, 2 haringen***

*Hoeveel Belgische Frank moest men in 1902 neertellen voor een derdeklasket naar Amerika met de Red Starline? Een arbeider moest hiervoor zo'n 75 dagen werken! **162,50 BF***

*Wat stond er zondagmorgen op de "Speiskaart" van hotel Amerika? **Koffie, brood, boter, siroop***